

Alternatiivkommunikatsioon

Kati Kiiver
Päevakeskus Käo eripedagoogilise töö juht
Tartu 23.10.2014

- Kõikidel inimestel on õigus suhelda!
- Suhtlemine on igapäevase elu lahutamatu osa.
- Kommunikatsioon peab olema võimalik kõikjal.

Kõnet toetava ja asendava
kommunikatsiooni tähistamiseks
kasutatakse rahvusvahelist lühendit

AAC -- **Augmentative and
Alternative Communication**

- **Kõnet asendavat** kommunikatsiooni kasutatakse siis, kui inimene **ei suuda kõne abil suhelda**. Kõne puudub.
- Paljudele sellesse gruppi kuuluvatele inimestele kujunebki püsivaks suhtlusvahendiks mõni muu viis, mitte kõne.
- Kõnet asendav suhtlusviis kujuneb nende esimeseks keeleks ehk **emakeeleks**.

- **Kõnet toetavat** kommunikatsiooni vajatakse siis, kui inimese kõne ei ole tema sõnumi mõistmiseks **piisavalt selge**.
- Sõnumi mõtte selgitamisel on abi lihtsustatud viibetest, osutamistest, piltidest.
- Kõnet toetavat kommunikatsiooni võib kasutada ka **ajutiselt**, kõne ja keele arengu **toetamisel**, kui kõne areng on hilinenud.

- **Kõnet toetava või asendava suhtlusviisi kasutamise oskust** vajavad nii kõnepuudega inimesed kui ka nendega suhtlejad.
- **Tema lähikeskkond** – perekond, tegevusjuhendaja, kokk, bussijuht, koristaja, juhataja jne.
- **AAC-d kasutada igapäevaste toimingute käigus** – söömisel, jalutuskäigul, riietumisel, pesemisel jne

- **Toimiv kõneväljund** puudub umbes pooltel autismispektrihäirega inimestel.
- Võib esineda raskeid suhtlemisprobleeme, kuigi **kõne on olemas**.
- Seega ei saa alati toetuda **ainult kõnele**, kui ainsale suhtlemise võimalusele.
- Ka kõnelevad autismispektrihäirega inimesed vajavad suhtlemisel sageli **visuaalset tuge**.

Kõnet toetavad ja/või asendavad suhtlusvahendid

- Ese
- Foto
- Graafiline sümbol (piktogramm, bliss, PCS)
- Žest, lihtsustatud viibe, viibe
- Tehniline kommunikaator
- Arvuti, tahvelarvuti

Kommunikaator annab HÄÄLE!

Foto, kui AAC vahend

FOTOD erinevate:

- objektide
- tegevuste
- lähikeskkonna
- olukordade
- sündmuste tähistamiseks

**Foto on konkreetne, see võib olla
nii + kui -**

Suhtlusraamat fotodest

Piktogrammide

The Pictogram Ideogram Communication

- arvutipõhine pildipank
- **mustal taustal** olevad stiliseeritud **valged** kujundid
- 90% on pilditaolised e *piktograafilised*
- 10% mõistelised e *ideograafilised* sümbolid

Piktogrammide

MUUSIKA

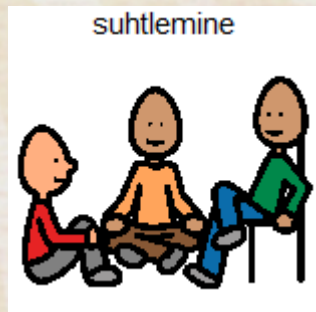
ARVUTI

SÜÜA TEGEMA

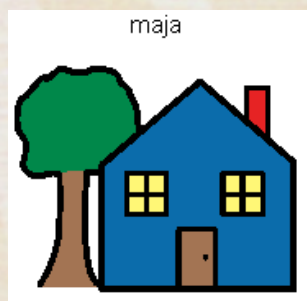

PCS-pildid ja pildipank

- **PCS** - *Picture Communication Symbols*
- *Boardmaker* – arvutiprogramm piltide töötlemiseks
- Pilt kui sümbol

- Sümboleid on võimalik arvutis töödelda
- Sümbolid on värvilised, kuid neid on võimalik ka must-valgeks muuta

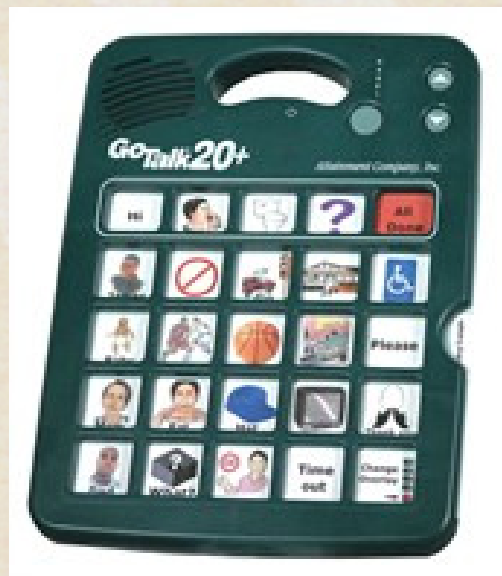
- Pildipank täieneb pidevalt, st et antakse välja lisaplaate uute piltidega

Kommunikaatorid

BIGmack, LITTLEmack

Go Talk

Tahvelarvutid

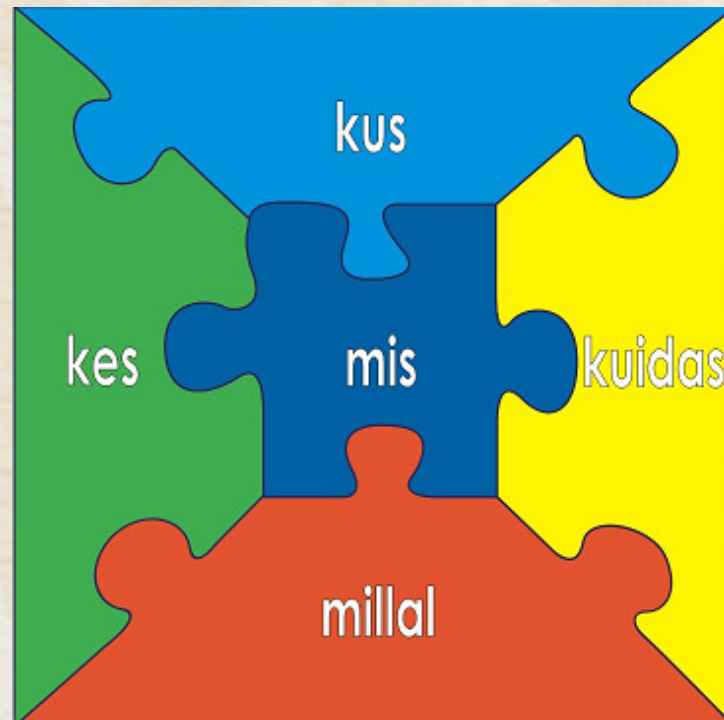

- Autismispektrihäirega inimesel võib olla raske **samal ajal** teist inimest **vaadata ja kuulata**.
- Sellisel juhul tuleb suhtlemisel kasutada korraga ainult **üht kanalit**.
- Oluline on meeles pidada: üks asi korraga, üks teema korraga, üks sensoorne kanal korraga.

5 küsimust Colette de Bruin

- Keskkond peab nendes 5-es punktis olema **selge** ja **etteaimatav**!

Mis toimub -- päevaplaan

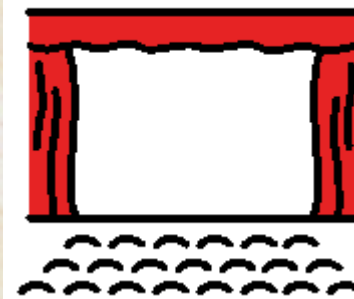
hommik 	riietumine
	söömine
päev 	võimlemine
	muusika
	jalutamine
õhtu 	kodu

Kus tegevus toimub?

muusikatund

saal

Kes muusikatundi läbi viib?

Muusikatunni sisu

tere

pillimäng

laulmine

liikumine

muusika kuulamine

lõdvestumine

head aega

Visualiseeritud laul

Mutionu pidu!

Elas metsas

mutionu,

keset

kuuski

noori

vanu,

kadakpõõsa

juure all,

eluruum

tal

sügaval.

Tegevusjuhhis

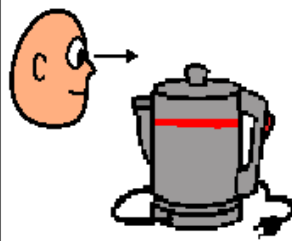
tee valmistamine

vala vesi kannu

jälgi vee kogust

lülita veekeetja tööle

võta tass

pane teepakk tassi
pabeririba jääb tassist välja

oota, kuni vesi on keenud

vala vesi tassi

viska teepakk prügikasti

Suhtlusraamat PCS piltidest

Märkide kasutamisel tuleb arvestada:

- **sensoorseid** piiranguid – pildi suurus, vahekaugused
- **motoorseid** piiranguid piltide paigutamises, lehekülje suurus
- **kognitiivseid** piiranguid

TALKING MATS

„**Arvamustahvel**“ aitab inimestel:

- oma mõtteid **korrastada** ja **struktureerida**
- oma mõtteid **sõnastada**

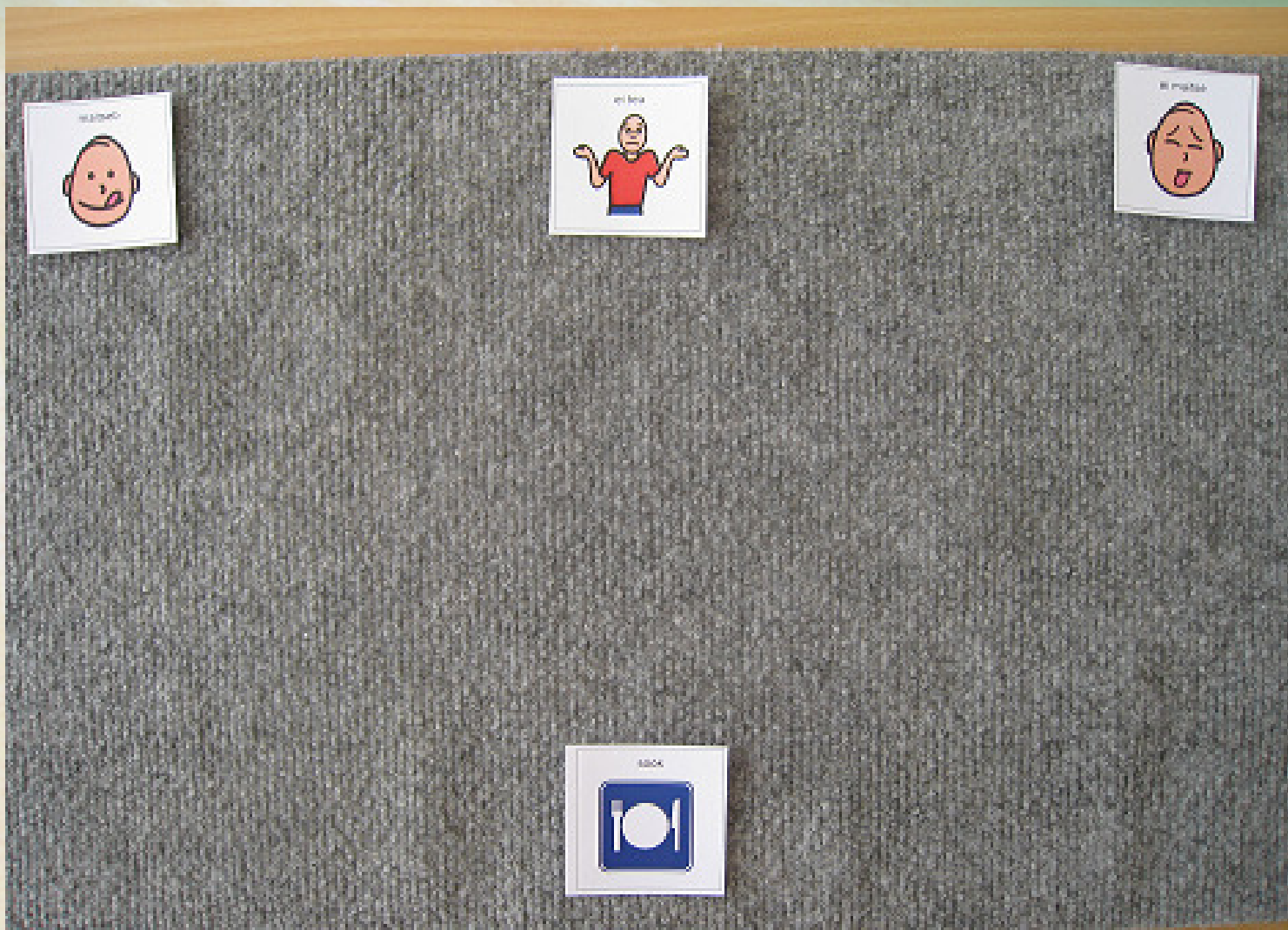
- piltide abil oma **arvamust** väljendada
- sh ka oma **negatiivseid** tundeid väljendada, mitte kõigega alati leppida ja nõustuda
- vestluse ajal kindlalt **teemas** püsida

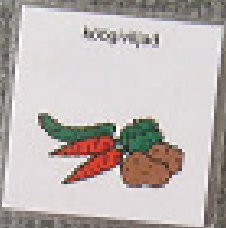
Tahvli ülesehitus

- tahvli üleval **vasakus** ääres on **positiivse** väljenduse märk
- tahvli üleval **paremas** servas on **negatiivse** väljenduse märk
- nende märkide vahel, tahvli **keskel** üleval, on tavaliselt märk “**ei tea**”
- tahvli **all** servas on märk **teemast**, millest räägitakse

- www.talkingmats.com

Talking Mats Digital

- iPad
- android
- arvuti

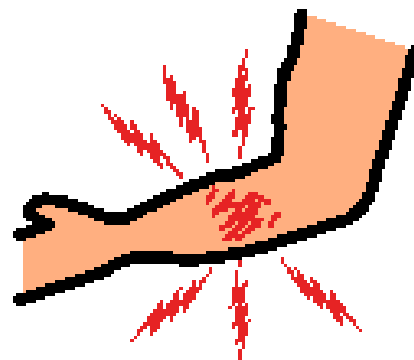

SUHTLUSTAHVLID

Pragmatic Organisation Dynamic
Display (**PODD**)

valutama

Õel

valutas

eile

hammmas

- suhtlustahvel annab võimaluse suhelda **lausetasandil**
- võimaldab kõnealuses situatsioonis mitmeid vajalikke sõnumeid koostada
- **sõnaliigi** määrab ära sümboli taustavärv
- tahvlil olevad märgid õpitakse loomulikes suhtlussituatsioonides

Suhtlustahvlite raskusastmed

- Suhtlustahvli põhi (20, 30, 42 või 56 märki lehel)
- Oluline on arvestada kasutaja/kasutajate:
  - **visuaalsete võimetega**
    - märgi suurus
  - **motoorsete võimetega** (osutamine)
    - märgi suurus ja nende paigutamine
  - **kognitiivsete võimetega**
    - kui palju märke ühele lehele paigutada
- Kas ühe või kahepoolne tahvel?

SOTSIAALNE LUGU

Eesmärk:

- .oma tegevuse ja käitumise juhtimine **piltide** abil
- .teise inimese **tunnete** ja **reaktsioonide mõistmise** õppimine
- .oma tegevuse **tagajärgede** parem mõistmine

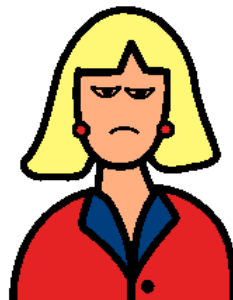

Mina olen rahulik!

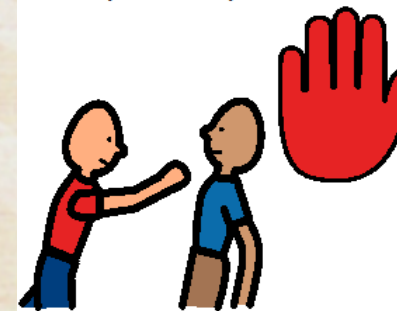
kui ma vihostun,
siis vahel ma löön ema

see teeb minu ema kurvaks

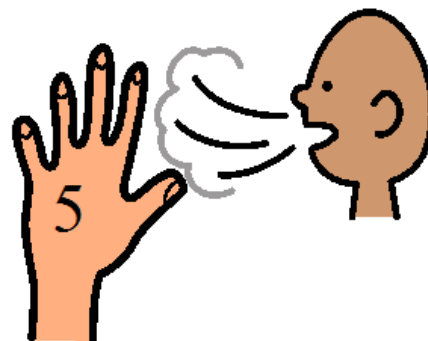
kui mul tekib tahtmine lüüa,
pean ma peatuma

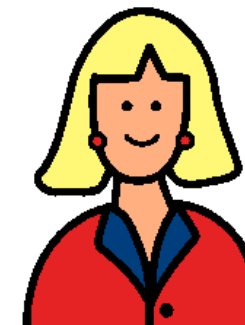
ma hoian oma käsi koos

ma hingan sügavalt 5 korda,
see aitab mul rahuneda

ema on õnnelik,
kui mina olen rahulik

AAC-kasutamise seotud müüdid

1. AAC on kõne ja keele õppimise "viimane viis".
2. AAC välistab või peatab kõne arengu.
3. Inimesel peavad AAC-viiside kasutama õppimiseks olema teatud ja spetsiifilised oskused.

4. *High-tech* kõneseadmed (kommunikaatorid, arvutipõhised programmid) on mõeldud ainult heade kognitiivsete oskustega inimestele.

5. Lapsed peavad olema teatud vanuses, et neil oleks AAC kasutamisest kasu.

Rohkem informatsiooni AAC ja
kommunikatsiooni abivahendite kohta:
www.inimeseltinimesele.ee

